

ut omnino non nutabunda, sed certa de filii potestate, tanquam de Dei vera virtute, deficiente in nuptiis vino dixerit, *Vinum non habent* (Joan. II, 3) : sciens plane hoc illum potuisse, quod cum mox contigit divino miraculo complevisse. Ecce igitur Maria fide et opere Christi ministratrix, et devota usque ad ejus mortem secutrix, non plus gressu quam imitationis, ut credendum est, affectu : si ibi non fuerit, ubi Christus ministros suos vult esse ; ubi ergo erit ? Et si ibi, numquid æquali gratia ? Et si æquali gratia, ubi æqua Dei censura, qui unicuique reddit secundum sua merita ? Si ergo merito Mariæ viventi præ omnibus donata est gratia, mortuæ erit minuenda ? Absit : quia si omnium sanctorum mors est pretiosa, Mariæ sanæ est pretiosissima : quam tanta comitata est gratia, ut mater Dei dicatur, et sit.

CAPUT VIII. *Mariam sine corruptione servare potuit Christus. Voluit, quia et deuit.* Consideratis igitur his universis, et vera ratione, confitendum censeo, Mariam in Christo, et apud Christum esse ; in Christo, quia in ipso vivimus, movemur et sumus ; apud Christum gloriose ad æternitatis gaudia assumptam, benignitate Christi honoratius susceptam cæteris, quam hic gratia honoravit præ cæteris ; atque ad communem humilitatem non esse adductam post mortem, putredinis videlicet et vermis et pulveris, quæ suum et omnium genuit Salvatorem : in cujus si potestate est, sanctorum de capite capillum non perire, est et illam anima et corpore integram posse servare. De cujus potestate si nullus dubitet ecclesiasticorum, quin possit matrem sine corruptione in perpetuum servare ; cur dubitandum est voluisse, quod attinet ad tantæ benignitatis gratiam ? Si elegit divina voluntas sola gratia inter crepitantes vehementium ignium flammæ non solum corpora puerorum servare illæsa, verum etiam ipsa vestimenta servare inusta ; cur abnuat in matre propria, quod elegit in veste aliena ? Jonam servare in ventre ceti præter naturalem usum voluit incorruptum sola misericordia (Jon. II, 1). Mariam incorruptam præter naturam non servabit gratia ? Servatus est Daniel ab intemperatissima fame leonum (Dan. VI, 22), non servanda est Maria tantis donata meritis dignitatum ? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam¹ servantia non cognoscimus : in Mariæ integritate plus

potuisse gratiam quam naturam non dubitamus. Divinitatis enim opera sunt quæ dicimus ; et ideo possibile, quia sunt ab omnipotentia. Christus autem Dei Virtus est et Dei Sapientia, cujus sunt omnia quæ Patris, omnia sunt quæ sunt velle ; velle autem omnia quæ sunt justa et digna. Ac per hoc videtur digne lætari Maria lætitia inenarrabili anima et corpore, in proprio filio, cum filio proprio, per filium proprium, nec ullam sequi debere corruptionis ærumnam, quam nulla secuta est tantum filium pariendo integritatis corruptio : ut sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia ; sit integritate vivens quæ omnium integram perfectamque genuit vitam ; sit cum illo quem in suo gessit utero, sit apud illum illa quæ genuit, fovit et aluit illum Maria Dei genitrix, Dei nutrix, Dei ministratrix, et Dei secutrix : de qua, ut jam dixi ; quia aliter sentire non audeo, aliter dicere non præsumo.

CAPUT IX. *Quo animo prædicta asseruerit auctor.* Suscipiat igitur hunc sensum fraterna Charitas vestra, secundum quod Spiritus Christi inspiravit. Ostensa sunt ex parte, quæ taliter me hortata sunt dicere. Si quis autem refragari his elegerit, cum dicere non velit, hæc non posse Christum : proferat quare non conveniat velle, ac per hoc non esse. Et si se veraciter consilium Dei de his nosse manifestaverit, incipiam ei credere, de quibus aliter non præsumpsi² sentire : miraborque illum altitudinem consilii divini investigasse, quam me cum Apostolo digna reverentia videor debere admirari, dicens : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus* (Rom. XI, 33) ! Et quia, secundum eundem apostolum, ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus (I Cor. XIII, 9) : dixi de his, etsi non quantum est, tamen quemadmodum me dicere debuisse credidi. Si ergo vera sunt quæ scripsi ; tibi gratias ago, Christe, quia de sancta Virgine matre tua nisi quod pium est ac dignum visum sentire non potui. Si ergo dixi ut debui, approba, Christe, obsecro, tu et tui : sin autem ut non debui, ignosce tu et tui ? Qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

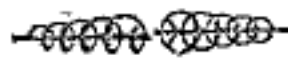
¹ Mss. duo, *usum*.

² Editi, *possum*.

DE VISITATIONE INFIRMORUM

LIBER PRIMUS.

INCERTI AUCTORIS.

CAPUT PRIMUM. *Flere quando effeminatum, quando humanum.* Visitationis gratia nepoti meo charissimo morienti extremum vale dicturus, hesternam die processi : sed tactus dolore cordis intrinsecus, non sine quantulacumque oculorum humectatione vix verbum in aliquod tandem orâ singultuosa resolvî, unde nec digna me, nec digna se satis proferre potui. Si enim (quod omnium est) animus dolore non minimo affectus verba attentaret, ipsa verborum attentatio lacrymarum esset augmentatio. Parcebam itaque verbis, ut parcerem lacrymis. Non consolatorias siquidem effundere lacrymas, effeminatum est : porro nullas (cum gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus jubeamur), et inobedientia et inhumanitas est. Et lacrymatus est Jesus. Plorabo igitur, mi nepos dulcissime, ne sim inobediens et inhumanus, sive non imitator mei Jesu : temperabo quoque a lacrymis, ne nimis videar effeminatus.

CAPUT II. *Ad æternam vitam pœnitentia disponit. Christus ducit, Deus hic exceptus excipit venientem.* Tu quoque viam universæ carnis, nepos amantissime,

ingredi festinas : quo visurus es parentes tuos, Patriarchas sanctos, omnium etiam summam beatitudinem. Ad tanti igitur itineris, ne deficias in via, subsidium grande viaticum tibi est necessarium. In muro civitatis supernæ apponendus es lapis vivus, in cujus ædificio non auditur strepitus aut malleus. Illic perferendus est strepitus, hic adjiciendus est lapidi malleus, hic conterendum est totum lapidis quadrandi supervacaneum. Strepitus sit peccatorum tuorum recordatio, super quibus perstrepat in aure sacerdotis humillima tua confessio, juxta illud, *Confitemini alterutrum peccata vestra* (Jacobi V, 16). Malleus sit pœnitentia cordis plus quam pectoris percussio : quæ utraque, dum adhuc aliquantulum in hac vita prævalles, ita modificentur, ne in ædificiî Dei appositione necessaria habeantur. Nam quo vadis ? Ad vitam. Per quam viam ? Audi Dominum dicentem, *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. XIV, 6). Non potes errare ; Christus via est ; non potes falli, Christus veritas est ; non potes non vivere, Christus vita est : per Christum viam vades ad Christum veram vitam. Christus

via est, tu viator: Christum viaticum porta, conducet te ad se ipsum via, veritas et vita. Sed quo invenies viam istam? quo invenies viaticum? Christus Deus est: Deus autem ubique est. Si Deus ubique est; et in te est, post te est, ante te est, et in circuitu tuo est, Dei omnia plena sunt. Ne longe Deum arbilreris, quocumque quaesieris, ipsum invenies. Si ascenderis in caelum, illic est: si descenderis ad infernum, adest. Si sumptis pennas tuas diluculo, ut habites in extremis maris, etenim illic manus sua deducet te, et tenebit te dextera sua (*Psal. cxxxviii, 8, etc.*). Deum igitur ubique hospitem habes. Hospitium acceptum fac hospiti tanto; et tunc securus dices hospiti tuo, ut in eundo deducat te, et in deducendo conducatur te, in conducendo perducatur te, et in perducendo hospitetur te. Dico tibi, si sibi gratum exhibueris hospitium, gratius et gratantius exhibebit tibi hospitium suum. O quam beatus eris, si hospes Dei fueris, si in civitate sua, caelesti scilicet Jerusalem, mansionem acceperis; si Deus in die aliqua tibi gratias agens dixerit, Hospes fui, et collegisti me, et quamdiu fecisti uni ex his minimis meis, mihi fecisti (*Matth. xxv, 35-40*): veni, benedicte Patris mei, percipe regnum! Erraveram equidem, quoniam pro hospitio tuo hospitium Dei promiseram: civem jam conscriptum, imo jam conregnantem, hospitem vocaveram. Non promittit tibi Deus hospitium, promittit regnum: regnabis cum Christo, eris haeres Dei, cohaeres autem Christi (*Rom. viii, 17*).

CAPUT III. *Præparatio ad id, declinare a malo, et facere bonum. Boni totius summa, charitas. Dei donum est. Dilectio Dei et proximi duæ alæ ad Deum.* Sed ad tantam felicitatem adipiscendam præparatio multifaria tibi, charissime, est necessaria. De confessione et poenitentia superius breviter notatum est. Confiteri et poenitere, a malo est declinare. A malo declinare, quodam modo bonum est. Sed audisti, *Declina a malo, et fac bonum (Psal. xxxvi, 27)*. Bona est a malo declinatio: sed necessaria est ad bonum faciendum festina et efficax exhilaratio. *Hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. ix, 7)*. Et quid est bonum facere? In publico¹ est boni faciendi regula. Enarrat sibi bona impensa Doctor doctorum ita dicens, Hospes fui, nudus et in carcere, sitiens et esuriens; et ministrastis mihi. Et hæc mihi fecistis, quamdiu uni ex minimis meis fecistis (*Matth. xxv, 35, etc.*). Grande bonum, quod cum sit in pauperes, redundat in Deum. Sed in pauperes largitio non est totius boni exhibitio. Dicit Apostolus, *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest (I Cor. xiii, 3)*. Ergo totius boni summa est charitas. Distributio facultatum tuarum in pauperes, nisi ex radice charitatis procedat, in Deum non redundat. *Deus charitas est (I Joan. iv, 8)*. Quod ex Deo procedit, in Deum redundat: quod in Deum non redundat, ex charitate non procedit; ex Deo igitur processio, et in Deum redundatio, Dei dona sunt. Distribue itaque sic tua in pauperes, ut in Deum distributio redundet. Sed quid distribues? Forsitan deest quod distribuas. Audi Tobiam: *Fili, si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si autem exiguum, etiam illud exiguum impertiri stude (Tob. iv, 9)*. Si dederis alicui calicem aquæ saltem frigidæ, non perdes mercedem tuam (*Matth. x, 42*). Sed forsitan et aqua deest: sed habes quod distribuas. Habes te ipsum: da te ipsum Deo, et habebis ipsum Deum. Quomodo dabis te Deo? *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives. Forsitan domum non habes: dispone tibi, si non disponis domui (Isai. xxxviii, 1)*. Qualis erit illa dispositio? Dilige Deum, et diliget te Deus. Assume pennas cum quibus ad Deum evoles. Pennæ quibus evoles, sunt dilectio Dei et proximi. Dei et proximi dilectio, apta tui ipsius est dispositio. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur (Rom. xiii, 9 et 10)*. De di-

lectione Dei quid dicam? *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota animâ tua, et ex totis viribus tuis (Deut. vi, 5)*. Diligat Deum oculus tuus, os tuum, manus tua, pes tuus, omnis sensus tuus; quidquid in es, quidquid dilectionis in te est; tu totus diligas Deum. Hæc sunt duæ alæ, quibus evoles ad caelos, transcharis ad sanctos, inseraris inter Angelos. Si otiosa sit manus ab opere, pes a deambulatione: sed nunquam sancta anima vel mens timens Deum vacare poterit a dilectione.

CAPUT IV. *Quod correptio, ut Dei donum, diligenda.* Sed dicis, Diligo Deum. Bene, utinam sit in te quod promisisti sermone. Dilectionis Dei probatio, mandatorum ipsius est completio; operum suorum voluntaria completio, amare quod amat Deus, ardenti desiderio amplecti quod facit Deus. Si igitur Deum diligis, quod facit Deus diligis: et si quod facit Deus diligis, disciplinam Dei flagellantem te diligis. Flagellum Dei sustines? Tussi laboras? pulmonem deficiis? cibum stomachus respuit? phthisi decoqueris? vinum fastidis? dyssenteria sauciaris? multimodis morborum genere afficeris? Sed et hæc, si oculus habes, si cordatus es, Dei dona sunt. Disciplinam patris ne abjicias, fili. Nemo filius, quem non corripit pater. Sed noli deficere a disciplina Domini, et ne fatigeris dum ab eo argueris (*Hebr. xii, 5*). *Quem enim diligit Dominus, corripit, et quasi pater in filio complacet sibi (Prov. iii, 12)*. Vis scire, quia infirmitas corporis salutem animam parturit? Audi Dominum Apostolo respondentem, *Virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii, 9)*: ac si dicat, Complectere quam pateris infirmitatem: quoniam ita proficies de virtute in virtutem. Si in infirmitate virtus augmentatur, virtus autem est salus animæ: infirmitas corporis, quando quidem per virtutem animæ parit salutem, donum Dei est; non enim est aliud nisi ex Deo salus animæ. Flagellum ergo Dei ne contempnas: sed flagellatus dic Deo gratias. Dilige corripientem, dilige corrigentem, dilige arguentem, non in furore, non in ira, sed in misericordia. Aperi pulsanti, devotus esto vocanti, gratias age miseranti. Redi ad te, cogita parumper, cogita de Deo, pensa si potes quoniam super omnia opera sua ipsius miserationes (*Psal. cxliv, 9*). Ipse Deus est, ipse iudex est; nec te vult damnari, nollet te male judicari, vult tui misereri, flagellat in te misericorditer, quod in eum deliquisti pertinaciter.

CAPUT V. *Misericordia Dei quasi injusta.* Deus meus, Deus meus, audebo dicere, pacem tua dicam, quoniam magno repletus gaudio dicam, in quodam ecstasis tripudio de te præsumendo dicam: Nisi quia Deus es, injustus esses, quia peccavimus graviter, in hæremus peccato pertinaciter, gaudemus de peccato, post peccatum ambulamus, extenso collo peccatum nostrum prædicamus, nec abscondimus: et tu placatus es. Nos te provocamus ad iram, tu autem conducis nos ad misericordiam: nos irritamus te ad furorem, tu autem differs vindictam. Justo exterminio punire poteras peccantes, subvertere negligentes: et patientia tua exspectat ut corrigamur poenitentes. Deus meus misericordia mea; numquid non hæc est injustitia? Sed numquid injustitia apud Deum (*Rom. ix, 14*)? Absit. Quod enim sustinet Deus iudex justus patienter, quod justa severitas flectitur misericorditer, totum Deus est. Nequæ enim aliter Deus esses, nisi flecteris, nisi pateris, nisi misereris; neque aliter flecteris, pateris, misereris, nisi Deus esses. Quocumque igitur facis, tuum est. Fac igitur, Deus, quod facis: quia quod facis, tuum est. Quod tuum est, bonum est: quod igitur facis, bonum est, Deus meus, misericordia mea.

CAPUT VI. *Morbum et flagella Dei gaudenter excipere. Mors vitæ presenti præferenda.* Tu igitur, chari mi, ad modicum migraturus de mundo, tantam et tam ineffabilem benignitatem Domini Dei tui ne spernas, flagellum ipsius gaudenter suscipe. Flagellat in te quod nescis, nec injuste; justa enim sunt ipsius iudicia: morbus hic corporis, medicina est spiritualis.

¹ Ms. Regius, in puncto.

Porro recogita quod morbus tuus, ut aiunt medici, est incurabilis : et tecum revolve, quoniam si contra Deum præsumpseris murmurare; et morbum velis nolis sustinebis, nec murmurando sanaberis : imo anima debilitaberis, dum contra Deum tuum, patrem tuum, medicum tuum, magistrum tuum mansuetissimum et tranquillissimum, in ipso flagello pacatissimum, qui nunquam iratus, cum iratus est misericordiae recordatur, murmuraveris. Meis igitur acquiesce consiliis, et quando quidem murmurando duo mala sustineres, pacificus esto, et gravamen corporale fac tibi antidotum spirituale. Non enim si in flagello vis Deum recognoscere, corpore et anima flagellaberis : non enim flagellat Deus bis in idipsum. O quam jucundo pectore, quam læto corde visitationem divinam debes præoptare! Certe si corpore totus prævaleres, infirmitatem medicinalem a Deo debueras votis omnibus expetere, et ne sanitas corporis infirmitas esset animæ metuere. Nihil aliud scio, sed quia infirmaris, utiliter debes gaudere : quia juxta est vocatio divina, debes ei totis visibus lætus adesse. Eia si episcopatum aut honorem alium, ut sanitatem infirmis optabilem tibi concessisset Deus, nonne omni gaudio illud donum Dei susciperes? Certe majori exultatione, affectuosiori voluntate, cum gratiarum etiam actione hanc Dei animadversionem debes tibi unicam habere, quia et hoc utilissimum¹ donum Dei est. Porro si de vitæ istius naufragio, deque compendiosæ mortis comparando commercio cogitares, quam inenarrabiliter vivere fastidires, quam festinanter mori in Domino concupisceres! *Beati enim mortui qui in Domino moriuntur (Apoc. xiv, 13).*

Nam ut collationem quamdam breviter faciamus, conferamus, si placet, de vita præsentis, quæ initium dolorum est, et quasi per amicum litigium quid potius appetendum sit, male vivere, an bene mori, discutiamus : nam bene vivere præsentialiter nemo potest : *Omnis enim homo mendax (Psal. cxv, 11).* Et Apostolus homo præ cæteris hominibus videns aliam legem in membris suis legi mentis suæ repugnantem (*Rom. vii, 23*), cupit dissolvi et esse cum Christo (*Philipp. i, 23*). Et scimus quia omnis creatura ingemiscit et parturit (*Rom. viii, 22*), usquequo liberetur a servitute corruptionis per eum qui subiecit eam in spe. Denique quis numerare potest præsentis vitæ molestias, esurire, sitire, algere, calere, lassari? Innumerabilia sunt, ex ipsa consuetudine nobis domestica sunt. Tamen initium dolorum hæc. Sed ut altius revolvamus quæ intra nos sunt, cupere, amare, odire, fornicari, adulterare, occidere vel occidi, rapere, furari, nonne

¹ Mss., *utillimum.*

inimicæ passiones nobis sunt? Tamen quis immunis, quis liber est ab his omnibus? Et quis tot et tantarum obnoxius passionum, immunis erit a peccato? Et quis vivens sub peccato, bene vivit? Ergo male vivit omnis homo, quia et peccatum malum est. Denique audenter pronuntio, quia principium vitæ hominis initium dolorum est. Fuere philosophi hoc non ignorantes, qui in ortu puerorum lugebant, in morte autem gaudebant : hoc significantes, quia homo ad laborem nascitur, ad requiem autem moritur. Sanctus etiam David et de ortu et de vita filii, quem de Bersabee susceperat, in tantum est contristatus, ut dum puer adhuc viveret, lugens et incoenatus maneret; mortuo autem puerulo, et gauderet et cœnaret (*II Reg. xii, 16, etc.*). O mors desiderabilis! o mors omnium malorum præsentium finis! o mors laboris clausula, quietis principium! Quis excogitare queat tuarum utilitates beatitudinum? Nam male mori, Christianorum non est : bene autem mori, cum Christo vivere est. Et quis ipsius beneficiâ sufficienter expediat, quæ hominem Christo conglutinat, quæ, ut dictum est, finis malorum est, nutrix initiumque securæ felicitatis? Valeas, mors mi dilectissima, confiteor quoniam si possem, libenter te complecterer, libenter te gustarem, ultro subirem : et testor, quia omnis mea cogitatio, et epistolæ præsentis frequentata lectio instigat me ad tui dilectionem, tantum ne intempestiva venias. Tu autem, caro mea et os meum, quem epistola mea visitat, quam et extremam moriturus accipis, de hac eadem epistola, et de aliis quæ in te sunt exemplaribus consolationem accipe : ne in extremo positus, tanquam desolatus ad curiam Dei tui venias.

CAPUT VII. *Oratio morituri.* His omnibus expletis, oratio tibi est necessaria. Ergo Deum alloquere, et nisi secus egeris, de ipso securus ita affare : Deus meus, Deus meus, misericordia mea, refugium meum, te desidero, ad te venire festino, ne despicias me sub tremendo discrimine positum, adesto mihi propitius in his meis magnis necessitatibus : non possum me redimere meis operationibus, sed tu redime me et miserere mei. Diffido de meis meritis, sed confido de miserationibus tuis : et plus confido de tuis miserationibus, quam diffidam de malis actibus meis. Tu es spes mea, Deus meus : tibi soli peccavi mea culpa. Qui fui tibi charus ad redimendum, non sim vilis ad perdendum. Et nunc ad te venio qui nulli dees : cupio dissolvi, et esse tecum. In manus tuas commendo spiritum meum, Domine. Respice in me, Domine Deus veritatis ; et præsta mihi, Deus meus, ut in pace dormiam et requiescam. Qui in Trinitate perfecta vivis et regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM. *Occasio hujus argumenti.* Superioris tractatus cursum me clausisse putaveram, cum quidam de fratribus illum accipientes, ipsi attentius inhærentes, accuratè collaudaverunt, et, sicuti testabantur, pro alia utilitate sui gratanter relegerunt, et eum communi decedentium a sæculo consolationi necessarium judicaverunt. Ego autem fraternum gaudium meum existimans, ita illud complexatus sum, ut in ipsorum lætitia mihi meum complaceret opusculum, et quod ipse impræmeditatus dictaveram, solitario peragerem¹ scrutinio. Erant autem quæ scripta fuerant simpliciter, sed, ut reor, catholice dicta. Unde et dictorum simplicitati propter fratrum benevolentiam, qui jam ita laudaverunt, peperci. Ipsi autem licet volumen esset parvulum, Visitacionem infirmorum illud appellaverunt : ego autem superiora uti erant, manere passus sum. Sed quoniam epistolari studueram brevitati, quædam prætermiseram quæ ad eandem infirmi visitacionem necessaria fuissent. Ea

¹ Mss. Regii, *peragrarem.*

ergo quæ compendii gratia prætermiseram, necnon et ea quæ super idem negotium a me postea requisita sunt, stilo subsequenti commendavi. Erant quoque ordine præcedentia, sed ipsa præposteravit ad alia tendendi non inutilis velocitas.

CAPUT II. *Fides hinc migraturo necessaria. Maxime circa Christum versanda.* Christus hominem super Angelos extulit. Mi charissime, recessurus a nobis (te etenim compellit dies ultima), fidelis esto : sine fide enim non potes placere Deo; neque enim infidelis Deo est acceptabilis. Sunt ergo de Deo multa credenda ad salutem animæ necessaria. Sacramentis igitur divinis fides plus quam verborum argumentatio adhibenda est. Neque etenim singillatim de Deo credenda per rationis argumenta possumus comprehendere, possumus autem et debemus credere. Nam neque de Deo loquimur, quin a nobismetipsis aliquantulum mente excedamus : ubi igitur est mentis excessio, idonea est fidei successio. Mirabile ergo illud de Trinitatis unitate, de unitatis deifica Trinitate sacramentum, magis est credendum quam exponen-

dum. Enimvero credatur sacræ Scripturæ testimoniis: Sunt et alia de Deo Filio quasi nobis propinqua et contigua, et ex ipsa sui propinquitate et contiguitate nobis familiaria, et ex ipsa familiaritate nobis delectabilia. Delectabile quippe est homini et salutare morienti, loqui et satiari de humanitate Christi. Quod enim Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (*Joan. i, 14*), hominis est; quod homo Deus factus est, hominis est; utrumque igitur hoc ineffabile sacramentum hominis est. Quoniam ergo infirmus hominis intellectus ex sui ipsius humanitate ponderosa hebetatus, videns nunc per speculum in ænigmate (*I Cor. xiii, 12*), Dei non potest divinitatem, ut dignum est comprehendere; ad illam quæ sua est, Christi humanitatem oculum suum intellectualem reflectat. In illa delectetur, ex illa quoque satiatur, ad ipsam faciem suam convertat, sicut de Ezechia dictum est, *Convertit Ezechias faciem suam cum lacrymis ad parietem* (*IV Reg. xx, 2*). Parietis, Christi humanitas est. Unde ita Salomon: *En ipse stat post parietem nostrum* (*Cant. ii, 9*): Divinitas ipsius videlicet ad nullum deflecta vel deflectenda peccatum, sub carne nostra latitabat. Nam et *in terris visus est, et cum hominibus conversatus est* (*Baruch iii, 38*). Ad hunc revera parietem Ezechias sub mortis articulo, quem ei propheta per spiritum prædixerat, faciem convertit: et ita convaluit. Hæc valetudinis expectatione tandem securus Jacob ita tripudiat: *Vidi Dominum facie divinitatis, in qua erat Deus, ad faciem humanitatis, quam erat assumpturus; et sic salva facta est anima mea* (*Gen. xxxii, 30*). Hujus incarnationis desiderio flagrabant omnes sancti: quippe quibus erat manifestum, non aliter posse salvari genus humanum, nisi per Filium Dei incarnatum. *Non enim est in alio aliquo salus; nec enim nomen est aliud sub cælo datum hominibus, in quo oporteat hominem salvari* (*Act. iv, 12*). Ad hunc igitur parietem nostrum, mediatorem nostrum converte faciem tuam familiariter, quod tuum est aggredere securius. Scit compati tuis infirmitatibus, qui factus est tuæ infirmitatis participando consocius. Prærogativam nostræ carnis in cælos evexit superius, quia exaltatus est super cælos homo Deus. Participatus est nostræ humanitatis, ut nos participaremur suæ divinitatis. Aude igitur, fili mi, de homine tuo Deo facere quoddam participium; quia prior fecit Deus de homine tuo puro sibi participium. Ex divinitate processit salvatio, ex humanitate redemptio; utrumque tamen ex utroque. Sed quia meum est meum¹, quia et ex me mihi quadam cogitatione² et cognatione, et secreta quadam affectione conglutino, quodam proprio jure consanguinitatis mihi vindico: tutius et jucundius loquor ad meum Jesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum: plus debet mihi Christus, quam cuilibet cælestium spirituum. Quod tu es, fieri dignatus est Deus: non factus est quod est angelus, etsi sit magni consilii Angelus. Te exaltavit super Angelos; tu etenim judicabis Angelos. Nollem habere locum angeli, si possem habere locum debitum homini. Ad curiam Dei sui, Dei tui præcessit Deus tuus, homo tuus, tunica tua, tunica polymita, quam sibi decentissime coaptavit, indutus: ibi assiduus interpellat pro nobis, non jam ab Angelis minoratus, imo gloria et honore coronatus, et super opera manuum Dei constitutus (*Psal. vii, 6*). Quem igitur habes intercessorem, habes mediatorem, constitue tibi propitium adiutorem. Et si Deus pro te, quis contra te (*Rom. viii, 31*)? Firmiter igitur et fideliter credenda est Dei incarnatio, passio et resurrectio, et super cælos ascensio, nec non et tui ipsius futura reformatio. Hæc, fili mi, fides tua habeat, perscrutetur et teneat cor tuum: nihil dulcius sapiat, os tuum audacter confiteatur et concinat. *Corde etenim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (*Id. x, 10*).

¹ Editi non repetunt, *meum*.

² Sic Miss. At editi, *agnatione*.

CAPUT III. *De signis quibusdam externis infirmo adhibendis. De cruce.* Et licet hæc sufficere valeant ad salutem, tamen sunt quædam exteriora signa pigritantis etiam fidei aliquando excitatoria, et quasi quamdam compunctionem penetralibus suis figentia: quæ et christianitatis religio vult observari, et amicorum ad infirmos convenientium devotio gaudet adimpleri. Hæc et tu, fili mi, non negligas; erunt siquidem et tibi ipsi salubria, et mihi charisque tuis consolatoria. Habent siquidem Christianorum arcana illius dominicæ crucis quasi quoddam venerabile monumentum, quod de crucis ipsius imaginatione crucem cognominant: quod et nos omni veneratione dignissimum fatemur, et ad recordationem Crucifixi nostri veneramur. Adjicitur etenim super crucem quædam hominis inibi patientis imago, per quod salutifera Jesu Christi nobis renovatur passio: hanc complectere humiliter, venerare suppliciter, tamen hæc ad memoriam tibi reducens:

Nec Deus est, nec homo, præsens, quam cerno, figura:
Sed Deus est et homo, quem signat sacra figura,
Verus homo verusque Deus, tamen unus uterque
Probra crucis patitur, mortem subit, et sepelitur:
Vivit idem, crucis hæc per signa triumphat ab hoste.
Id notum nobis crucis hujus litera reddit,
Scilicet ipsius nota sunt crux et crucifixus,
Hæc et ego veneror, Jesum quoque semper adoro.

Tu autem bone Jesu, qui pro me pendens ita passus es, mihi misereri digneris, et præsta qui mihi mortuus es, et ad hoc mortuus es, ut mundo moriens tibi vivam, bone Jesu.

CAPUT IV. *De Sacramentis ab infirmo suscipiendis. Quod non sufficiat soli Deo confiteri.* Nec prætermittendum est illud apostoli Jacobi præceptum, *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo sancto in nomine Domini Jesu, et oratio fidei salvabit infirmum* (*Jacobi v, 14, 15*). Ergo sic roges de te et pro te fieri, sicut dixit apostolus Jacobus, imo per Apostolum suum Dominus. Ipsa videlicet olei sacri delibutio, intelligitur Spiritus sancti typicalis unctio. Illud etiam vivificum Domini corporis supplementum suscipere, fili mi, non renuas: quin potius illud avidissime quæras, fideliter comedas. Cibum ille etenim incomparabilis, ineffabilis, viaticum tibi erit saluberrimum: redemptionis tuæ pretium, Redemptoris monumentum, et redempti munimentum. De confessione superiori tractatu te breviter commonefeci, quod urgebat me ad alia tendendi curiosa necessitas. Nunc quoque de eodem confessionis capitulo recapitulationem compendiosam facere dispono.

Sunt quidam, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubescunt, sive dedignantur ostendere se sacerdotibus; quos tamen inter lepram et lepram discernere per legislatorem constituit Dominus (*Deut. xvii, 8 et 9*). Sed nolo ut ipsa decipiari opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini vicario, tabescens præ rubore, vel cervicosus præ dedignatione: nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatur vicarium. Ergo ad te venire roges sacerdotem, et fac ipsum conscientiarum tuarum penitissimarum participem. Non seducat te somniantium illa superstitio, quæ in visitando confirmat, quia salvat sacerdote inconsulto ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus quin sit ad Deum frequenter referenda peccatorum confessio. Beatus enim qui tenebit, et allidet parvulos vel maximos suos ad petram (*Psal. cxxxv, 9*). Petra autem Christus est (*I Cor. x, 4*). Sed testamur, et testatur illud sana doctrina, ne tibi applaudentium faveas auribus, quoniam prius eges sacerdotis, qui mediator sit ad Deum tuum, salubri iudicio: alioquin et sub Lege et gratia, *Ite et ostendite vos sacerdotibus* (*Luc. xvii, 14; Levit. xiv, 2*), responsum divinum quomodo consummaretur? *Con-*

filemini alterutrum peccata vestra (Jacobi v, 16), quomodo compleretur? Ergo cœatricum tuarum arbiter, Dei vice, dominus adhibeatur presbyter, et revela ei vias tuas : et ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis.

CAPUT V. Confessionis quædam praxis deceptiosa. Qualis esse debeat. Confessionem comitetur pœnitentia et odium peccati. Neque siquidem, sicuti quidam faciunt, cum quadam calliditate alloquaris presbyterum : quoniam talis allocutio tui ipsius foret deceptio. Accedunt siquidem deceptiosi ad sacerdotes, ita eis præsensibus confitentes : Ego peccator, domine sacerdos, peccavi perjurando, adulterando, fornicando, hominem occidendo, mentiendo, sacrilegium committendo, furando, rapiendo. Hæc omnia commisi; mea culpa, vel opere, vel voluntate. Ita isti Deum irridentes, cum tamen non irridetur, confitentur quæ non fecerunt interpolantes, revelata velantes; ut sit idem in eodem peccatum denudasse, et denudatum obumbrasse, de quo sacerdos tunc incertior recedit, cum certâ incerte audierit. O quam bene et juste hujusmodi versutiis sacerdos ille consuleret, si his omnibus quæ audivit, judicium suum apponeret, et quasi reum de omnibus competenti correctione multaret, qui se de omnibus, nihil excipiens, nihil ex nomine detegens, semet infamando aggressus est! Bona quoque inordinate dispensavit, et tunc non erat his locus, et temperantior locus esset quo generalem morbum medico detegere debuisset, si prius vulnera, livores, plagas tumentes sibi singillatim, prout gravius visceribus instabant, eviscerasset.

Tu vero, fili mi, non ita facies, quoniam saniori consilio crediturus es. Astantem coram te sacerdotem angelum Dei existima. *Labia quidem sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus. Angelus enim Domini exercituum est (Malach. n, 7).* Et cum qua et Deum et angelum ejus decet, reverentia Dei ministrum affare. Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula, conscientiarum verecundarum penitiora revela repagula. Non te pudeat coram uno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis et cum multis facere. Nam humanum est peccare, christianum est a peccato desistere, diabolicum est perseverare. Ergo quæ mentem gravius exacerbant facinora, Dei angelo manifesta : nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus involvens, nullis circuitibus quod verum est operiens. Designanda etiam sunt in quibus peccasti loca, si recordaris, et tempora; cum quibus peccasti personis, non nomina ipsarum, etiam ut a peccato desistant secreto corrigenda familiaritas; in qua peccasti labilis ætas, quo gradu jam Ecclesiæ inserviebas; utrum semel, an ex consuetudine; utrum necessitate, an ex voluntate cecidisti : his enim omnibus sua instant judicia. Si enim in judiciis sæcularibus a locis loca discernuntur, alia cœnsura vindicatur homicidium in regis curia, alia in via publica, alia in agresti villa; aliquando pro tempore temporibus ignoscitur infantie, desertur aliquando senectuti, quæ media deservet ætas severa cœhibetur habena; in solemnibus principum natalitiis perpetrata, feroci plectuntur exterminio facinora : sic et cætera quanto districtioribus eliminanda sunt animadversionibus, in locis Deo sacratis, in temporibus festis Deo dicatis, in ætate discretiori, in personis proprie Deo delegatis, in gradibus commissa sublimioribus. Nonne cui plus committitur, plus ab eo exigitur? Nonne minus est hominem occidisse, quam homines? Nonne levius est semel deliquisse, quam centies? Nonne celeriore consequitur veniam ex necessitate cecidisse, quam ex voluntate? Et quamvis ubicumque peccetur, peccatum semper sit peccatum, nullam tempus, nulla ætas, nulla persona, nullus locus muniat peccantem a peccato; tamen hæc omnia modo suo discutienda sunt, quoniam hæc omnia modo corripienda et corrigenda sunt. Hæc au-

¹ Alias, præcipue.

tem omnia, quæ si taceantur, vel dicta callidè pallientur, animam jugulant; si denudentur, cum pœnitentia evanescent. In nihilum redigenda ordine competenti prosequere, sine circumlocutione edisserere peccata pro viribus, imo viriliter extirpare contende. Heu! cur erubescis confiteri, quod facere nequaquam erubuisti? Melius est coram uno aliquantulum rûboris tolerare, quam in die judicii coram tot millibus hominum gravi depulsa denotatum tabescere.

Confessionem tuam pœnitentia comitetur : quoniam ita tibi remittetur iniquitas tua. Et, *Beati quorum remissa sunt iniquitates, et quorum lecta sunt peccata (Psal. xxxi, 4).* Peccati quoque confessio, peccatoris est damnatio; pœnitentia verò confessionem parit utilem. Odium quoque peccatis adhibendum est, quoniam peccatorum amicus, animæ suæ est inimicus. Et perfecto odio odienda sunt peccata, quoniam facta sunt nobis inimica. Momentaneas autem ipsorum illecebras, quæ ad momentaneam cordis percussione possunt annullari, per quorum annulationem æternam possidebis requiem, per thesaurizationem in cruciatum ibis infernalem, nolle destruere cum possis, extremæ est dementia. Confitere igitur, charè mi, nomine tenus quæ te remordent flagitia, detege specialiter quæ scis specialia; quotidiana de quibus non fuisti mundus, saltem cogitatione in collecta generali appone : sicque ex indulgentia confide. Jam vero sacerdote consulto ad Deum referenda sunt tua delicta, ipsi jam tunc erunt præsentanda : non enim talis præsentatio ultra erit infructuosa. Et quod forsitan oblitus prætermiseram, debitoribus tuis ex corde dimitte debita sua, et omnes homines in Deum propter Deum dilige.

CAPUT VI. Rudioribus hæc conscripta esse. Pagine nostræ quasi documenta vilia videntur et despicabilia, quia non sunt rhetorico flatu et fastu cothurnata : videntur et superflua, quoniam eruditioribus hæc omnia erant pervia. Sed est aliquando ut multa noverint eruditi, de quibus non dubitaverunt, et cogitant ut eodem discendi genere eadem didicerint omnes. Sed nos de minus capacium numero fuimus, et quomodo lassus bos calcet, perspicue novimus. Accesserunt etiam ad nos animabus suis consuli concupiscentium copiosa frequentia : et quidam ex simplicitate, quidam ita loquebantur ex industria. Illis autem prout nobis collibuit, consulimus. Tibi vero cui cor nostrum arctius invigilat, et quem epistolæ respectus visitat, quoniam dolor impatientissimus tollit colloquendi gratiam, ex his quæ ex ipsis hausimus peritioribus² hunc tractatum direximus. Tuum est igitur, tuum est, tibi quoque pernecessarium est, qui sub mortis articulo positus es, jamque si videri posset, mortem videres : quatenus ex nostra eruditione vigilantior, vel exitus ipsius necessitate circumspicior, tibi invigiles, tibi provideas, tibi consulas. Si autem in nostris tractatibus quæ nesciebas indicavi, vel quæ sciebas iterum inculcavi, tibi tamen in utroque ex summa erga te diligentia nostrum desudavit exercitium. Et si tibi non proderit, quoniam hæc omnia sciebas, harum dictionum commonitoria connexio; quibusdam saltem minus sciolis prodesse habebit, mihi quoque cui te commonuisse voluptuosum est, quoniam mihi satisfeci, valebit.

CAPUT VII. Quibus sacerdotibus peccata enuntianda. Sed ne quædam quorundam superstitione presbyterorum a nobis intacta quasi ignota transigatur, nunc aliquantulum nostri sermonis consummatio, quoniam coram illis confitendum est, respiciat presbyteros. Esset autem id scribere supervacaneum, nisi errori cuidam jam in multos serpenti prætenderetur obvium. Melius est quoque ignorantie presbyterorum consulere, quam ignorantes in ignorantia sua incastigatos remanere : posset autem et tibi, quoniam nocuit multis, nocere. Prout superius intimatum est, coram sa-

¹ Mss., lautius est.

² Mss., peritiores.

cerdote confiteri habes, ipsiusque iudicium subire debes. Sed sicut stella differt a stella in claritate, sic sacerdos differt a sacerdote in sua conversatione. Multorum siquidem est vocari sacerdotes, sed non est omnium esse sacerdotes. Siquidem multis presbyteratus committitur dispensatio, sed non omnes pariter commissa dispensationis inserviunt ministerio. Alius equidem commodis presentibus, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi exquirens, inexplebiliter inhiat: alius præpeditur ex incuria: alius suffocatur ex ignorantia, et tamen *ignorans ignorabitur* (I Cor. xiv, 58): alius vero concredita custodiæ competenter locum et tempus explorat, respondetque probati vita ministri necessitatibus injuncti ministerii. Ex his vocandi sunt, si noveris, peritiores et curiosiores. Si enim morbis corporum medici probatiores exquiruntur; quanto magis spiritualibus animarum putredinibus adhibendi sunt medici subtiliores, et, si dici liceat, spiritualiores? Non dico tamen ut damnes vel reprehendas Domini sacerdotes: novit enim Dominus qui sunt ejus (II Tim. ii, 19). Sed dico, si recipis prophetam in nomine prophetæ, vel justum in nomine justii, mercedem vel prophetæ vel justii recipies (Matth. x, 41). Ergo tales vocandi sunt.

CAPUT VIII. *Error sacerdotum etiam post mortem ligantium. An iudicium eorum noceat. Hi docendi. Quæ confessis satisfactio imponenda. Desperatione nullum gravius crimen. Absolventi in extremo positi, si rogent. Si convaluerint, canonum censuram debent subire.* Jam vide quid de ignorantia ignorantium proveniat. Audivit quidam ex minus eruditis sacerdotibus confessionem tuam, videt infirmitatem tuam, nescit tamen res hujuscemodi æqua lance pensare: ignorat quia velox medicina subitaneis infirmitatibus vel in extremo positus sit pernecessaria, respondet arguto, Frater, si supervixeris, ita jejuna, ita facielemosynam, ita ora (hæc tamen omnia bene dixit, sed errorem impium animadvertit): si autem ex hac infirmitate morieris, ne anima tua Deo videatur impœnitens, per obedientiam injungo tibi, quatenus anima tua vel totam septimanam, vel annum integrum, vel tantum temporis patiendo pœnam quam meruisti, in pœnitentia post mortem tuam sit. O exterminanda cordis cœcatio! Ad consolandum venerat infirmum: et cui major et propera incumbit absolventi necessitas, absolute interdita ligationis adjicit particulam. O perditionis animarum occasio! Utrum autem hæc sacerdotis allocutio confitentem noceat (certum est autem quod non juvat), Dei iudicio reservetur. Sed quid huic consolatori, vel potius desolatori, respondendum sit, si forte requiras: absolute dico, quod docendus est iste, non sequendus: nec ibi erit inobedientia, ubi est eruditionis humilis officiösitas.

Si autem hujuscemodi putredinibus quod apponendum sit cataplasma scire desideras, ut saltem sub

occasione tui doceantur presbyteri, et hoc etiam proficiat saluti, quod in extremo positus et tamen confidentibus responderem, subtexo: Nemini imponendum est quod aut impossibilitas ei abdicat, aut tempus evanescens adimplere prohibeat. Si autem aliquid quod pauperibus prodesse habeat, manus ejus invenerit, aut amici sui de suo dare voluerint, legale est ut peccata sua elemosynis redimantur; orationes etiam amicorum ei profuturas credimus. Sin autem quantulacumque pecuniæ summa¹ deerit, aut qui orent pro eo amicorum religiositas defuerit, et ex toto nihil nisi confiteri et pœnitere valebit, enormitas quoque culparum eum aggravabit, quid isti faciam? Deducam eum, aut ego etiam de eo in desperationem deducam? Sed quis, o bone Jesu, a misericordia tua desperet? Audenter pronuntio, quoniam cumulatus delictum est a te desperatio, quam qualiscumque humanæ fragilitatis offensio. Quare Apostolorum primicerio lacrymæ profuerunt, nisi prosint et mihi? Patronis illius in Evangelio memoria quare nobis tam venerabiliter recensita est? Quibus elemosynis quibusve operibus, vel quibus orationibus respondisti, mihi Jesu benignissime, dulcissime, misericordissime, quasi sub jurejurando, *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso*: nisi fidei suæ orationique brevissimæ, *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum* (Luc. xxiii, 45, 42)? Dico itaque omnibus, dico tandem confidentibus, dico confessis consulentibus, ne confessi desperent, ne sacerdotes post mortem aliquos ligent: imo eorum suo Jesu dicant, *Solvite eum, et sinite abire* (Joan. xi, 44). Melius est enim ut talis prosit, vel non noceat absolutio, quam obsit indiscreta ligatio. Nec præterdant sacerdotes de fallaci securitate occasionem: quoniam melius est ut morientem in manu misericordissimi Dei committant, quam desperantem cum quibusdam induciarum fabulis a regno Dei eliminant. Nam quomodo dicet sacerdos pro defuncto quem ipse ligavit, *Absolute, Domine, animam famuli tui, vel cæteras absolutionum eulogias?* Absolventi sunt itaque omnes, absolutionem duntaxat rogantes, nec suspendendi sunt a fidelium communione, quibus mors timetur sine dilatione, et quos peccatorum amaræ recordatio vel ciet in lacrymas, vel metus mortis ducit ad veniam, sicut Scriptura testatur, *Et territi purgabuntur* (Job. xli, 16). Si tamen tales convaluerint, canonum diuturnam non negligant subire censuram. Subitaneum ergo dum non diutius licuerit, hoc in extremo positus adhibeatur consilium. Hoc etiam charissime, do tibi, amice; ascende oraturus in templum Domini corde, si non potes corpore. Dic justificandus cum illo jam justificato peccatore, *Deus propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii, 45): ut ascendas justus ad Deum, justificatus ab ipso, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

¹ MSS., *summitas*.

ADMONITIO IN SERMONES DUOS PROXIME SUBSEQUENTES.

Exstant sermones isti duo in vetere Corbeiensi codice ante mille, uti videtur, annos descripto, primus quidem hocce titulo prænotatus: « Incipit sermo sancti Joannis de Consolatione mortis. » Secundus autem primo quam proxime conjunctus absque titulo, nihilque aliud in fine habens nisi, « Explicit de resurrectione. » Cæterum alter iste sermo tertia parte, qua in ante excusis cærebat, auctior nunc primum prodit ex laudatò Corbeiensi exemplari: eaque pars recapitulationem eorum quæ in primo sermone dicta fuerunt, continet, et aliis non incertis argumentis ad hoc opusculum pertinere cognoscitur. Joannem porro non alium quam Chrysostomum in fronte sermonis primi designatum opinamur. Confer homiliam ipsius quadragesimam primam in I Cor. xv, et homiliam primam in II Cor., et homiliam sexagesimam primam in Joannem, homiliam denique septuagesimam ad populum Antiochenum, etc.

